

नेपाल धितोपत्र विनिमय बजार लि.
सिंहदरवार प्लाजा, काठमाण्डौ ।

पेश-विज्ञप्ती

यस विनिमय बजारले सूचिकृत धितोपत्रहरूको संगठित रूपमा कारोबार गर्दै आएको आज १४ वर्ष पूरा भई १५ वर्ष लागेको उपलक्षमा यस विनिमय बजार लि. पूँजी बजारलाई स्वस्थ, गतिशिल एवं पूर्ण आधुनिक बनाउने प्रतिवद्धता व्यक्त गर्दै विगतको केही गतिविधि सिंहालोकन गर्ने जमर्को गरिएको छ ।

विगत धेरै वर्षसम्म धितोपत्र दोश्रो बजार सुधारमा अगाडि बढन नसके तापनि हालका वर्षहरूमा बजारको नीतिगत सुधार, संस्थागत सुधारको साथै आधुनिकरण गर्ने तर्फ ठोस प्रयास भएका छन्, जसको फलस्वरूप चालु वर्षमा महत्वपूर्ण उपलब्धिहरू भएका छन्, जसलाई तल प्रस्तुत गरिन्छ :

- २०६४ भाद्र ७ देखि खुल्ला बोलकबोल प्रथा (Open Out Cry System) लाई हटाएर अन्तर्राष्ट्रिय मान्यता प्राप्त स्वचालित कम्प्युटरकृत कारोबार प्रणाली (Automated Trading System-ATS) को शुरुवात गरिएकोले यो बजार आधुनिकरणको चरणमा प्रवेश गरेको छ ।
- नेपाल स्टक एक्सचेन्जले परिमार्जित website www.nepalstock.com मार्फत २०६४ मार्ग १२ देखि Trading को Live Activities (Real Time Information) दिन शुरु गरेको छ, जसबाट मुख्यतः लगानीकर्ताहरूले बजार सम्बन्धी ताजा सूचना पाएर लाभान्वित भएका छन् ।
- Local Area Network (LAN) मा आधारित स्वचालित प्रणाली शुरु गरेको एक महिना अर्थात २०६४ असोज देखि नै WAN (Wide Area Network) मा आधारित गरी दलालको कार्यालयबाट यस विनिमय बजारसंग Online Trading समेत शुरुवात गरिएको छ । हाल ११ दलालको कार्यालयबाट यस्तो कारोबार भईरहेकोमा अब दुई/तीन हप्ता भित्र पूरै दलालहरू WAN अन्तर्गत कारोबार गर्नेछन् । यस व्यवस्थाले दलाल व्यवसायीलाई आफ्नो कार्यालयबाट कारोबार गर्न मात्र सुविधा भएको होईन, विनिमय बजारको कारोबार स्थलमा सीमित दलाल संख्यालाई क्रमशः खुला नीतिको वाटो तर्फ उन्मुख गरिएको छ, जसको प्रतिस्पर्धात्मक वातावरण बनाउन निकै महत्वपूर्ण भूमिका हुनेछ ।
- स्वचालित कम्प्युटरकृत कारोबार पद्धति अपनाए पश्चात लगानीकर्ताको विश्वास बढेको कारणले कारोबार समय कम भएको महशूस गरी खासगरी स-साना लगानीकर्ताहरूलाई लाभान्वित गराउने उद्देश्यले २०५० साल देखि दुई घण्टाको कारोबार समयलाई हालै ५०% वृद्धि गरी तीन घण्टा बनाईएको छ ।
- बजारलाई सुधार गर्दै लैजाने क्रममा एकै दिन नेप्से ईण्डेक्सको उच्च परिवर्तन भएमा बजारको पूरै कारोबार बन्द गर्ने (Trading halt) Investors' Friendly व्यवस्थाको समेत शुरुवात गरिएको छ, जसबाट बजारमा हल्लाको प्रभाव कम हुने स्थायित्व तथा सन्तुलनको अपेक्षा गरिएको छ ।
- बजारलाई प्रतिस्पर्धात्मक बनाउन दलाल व्यवसायी संख्या बढाउने कार्यको शुरुवात गरी यो कार्य अन्तिम चरणमा समेत पुगिसकेको छ ।

- त्यस्तै गरेर नीतिगत सुधार तर्फ २०६३।६४ देखि Circuit Breaker प्रणाली लागू गर्ने देखि लिएर संस्थागत सुधार तर्फ यस विनिमय बजारलाई संस्थागत रूपमा सक्षम बनाउन संस्थाको आधुनिकरण गर्ने समेत प्रयाश गरिएको छ । “क” वर्गका कम्पनीहरूको Sensitive Index बनाउन गत वर्षदेखि शुरुवात गरिएको छ ।
- खारेज भएका (Delisted) कम्पनीहरूको शेयरको खरीद/विक्री गराउने उद्देश्यले OTC Market (Over The Counter) र हकप्रद शेयरको निस्सा कारोबारको शुरुवात (जो Derivative Market को शुरुवात पनि हो) निकट भविष्यमा गरिने कार्यक्रम छ । (यी दुवैको लागि विनियमावली बनाई धितोपत्र बोर्डमा स्वीकृतिको लागि धेरै अधि पठाई सकिएको छ)
- लगानीकर्ताहरूले ब्रोकर मार्फत On Line Trading गराउने कार्यको शुरुवात गर्ने तर्फ पनि विनिमय बजार क्रियाशील छ । Online कारोकार शुरु गरे पश्चात NRN लाई पनि नेपाली स्टक बजारमा कारोबार गराउन सुविधा उपलब्ध गराईन्छ ।
- खास कारोबारमा रहेको धितोपत्रहरूको मूल्यलाई देखाउने गरी Float Index पनि छिट्टै बनाउन लागिएको छ । यसबाट कारोबारमा रहेका धितोपत्रहरूको यथार्थ स्थितिको प्रतिनिधित्व गर्दछ ।
- शुरुदेखि नै गैह्र मुनाफाकारी संस्थाको रूपमा रहेको यो विनिमय बजारलाई अब चैत्रसम्म नाफाकारी संस्थाको रूपमा परिणत गराई सरकारको नीति अनुरूप यो वर्ष देखि नै निजीकरणमा लगिनेछ, जसबाट आधुनिक स्टक एक्सचेन्जका चुनौतिहरू सामना गर्न सक्षम हुनेछ । यो विशेष गरी संवेदनशील संस्था भएकोले अन्य संस्थाको निजीकरण जस्तो नभएर यसको निजीकरण भनेको मुख्यतः Corporatization हो । तसर्थ यस अवधारणामा यो निजीकरण हुनेछ ।

दोश्रो बजारको परिसूचकका आधारमा यसको विकास क्रमलाई हेर्दा बजारमा उतार/चढाव देखा परी खासगरी दोश्रो जनआन्दोलन पश्चात नेपाल राष्ट्र बैंकको पूँजी बजार सम्बन्धी संरचनाको परिवर्तनको कारणले बजार असाधारण रूपले अगाडि बढ्दै गएको छ । यस बृद्धिमा कम्प्युटरकृत कारोबारले समेत थप योगदान गरेको छ । दैनिक रु. १-२ करोड हुने कारोबार रु. १०-१२ करोड पुगी यो वर्षको प्रथम ६ महिनाको कारोबार (रु. ८.८३ अरब) ले वार्षिक कारोबारको लक्षलाई उछिनेको छ भने कुल कारोबार संख्या र कारोबार भएको शेयर संख्या सबैमा गत वर्षको सोही अवधिको तुलनामा शतप्रतिशत भन्दा बढी बृद्धि देखिएको छ । २०६२।६३ को अन्त्यमा रहेको बजार पूँजीकरण करीव रु. दुई खरब (यसको कुल गार्हस्थ्य उत्पादन संगको अनुपात १७%) र नेप्से परिसूचक ३८६.८ अंकबाट बढेर हाल यो वर्षको ६ महिनामा क्रमशः भ्रण्डै ३४० खरबको (गार्हस्थ्य उत्पादन संगको अनुपात ४०% पुगेको) र १,००० अंकको हाराहारीमा रहेको छ । यसबाट एकातर्फ गौरव गर्ने जस्तो स्थिति रहेको छ भने अर्को तर्फ यस बृद्धिलाई थगने आधारभूत परिसूचकहरू कमजोर रहेकाले स्थायित्व गर्ने र खास गरी बजार पूँजीकरण र गार्हस्थ्य उत्पादन संगको कारोबार अनुपात (जुन क्रमशः ६ प्रतिशत र २ प्रतिशतको हाराहारीमा मात्र छ) जसलाई उल्लेख्य बढाउने मुख्य चुनौति रहेको छ ।

त्यस्तै गरेर खासगरी धितोपत्र नामसारी देखि धेरै कारोबार सम्बन्धी समस्या समाधानार्थ केन्द्रीय निक्षेप प्रणाली (Central Depository System-CDS) स्थापना गर्नु अत्यावश्यक छ । खास गरी सि.डि. एम. प्रणालीको लागि कानूनी पूर्वाधार यथाशीघ्र तैयार गरी १-१^१/_२ वर्षको अन्तरालमा सि.डि.एस स्थापना गर्ने तर्फ विनिमय बजार अग्रसार छ । यसरी वर्तमान अवस्थामा देखिएका समस्या तथा चुनौतिहरूलाई समाधान गर्दै लगी एक आधुनिक, प्रतिस्पर्धात्मक एवं गतिशील स्टक एक्सचेन्जमा परिणत हुने आसाकासाथ यो विनिमय बजार अगाडि बढ्ने प्रण गर्दछ ।

धन्यवाद ।

खरीद विक्रीमा २०५० पौष २९ देखि अवलम्बन गरिदै आएको खुल्ला बोलकबोल पद्धति (Open Out Cry System) जुन प्रायः संसारवाट हटिसकेकोलाई चालु आवको भदौ ७ गते देखि कम्प्युटरकृत स्वचालित धितोपत्र कारोबार प्रणालीबाट प्रतिस्थापन गरिएको छ । धितोपत्र बजारलाई चरणबद्ध तवरले आधुनिकीकरण गर्दै विस्तार गर्ने यो कदमलाई उल्लेख्य उपलब्धि मान्नुपर्छ । विद्यमान धितोपत्र बजारको व्यवस्थापन पक्षले बजार संचालन सम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रिय तवरमा स्वीकार्य सामान्य सिद्धान्त (Internationally Accepted General Principle) अनुरूप प्रथम चरणमा स्वचालित कारोबार प्रणाली स्थापित गरी छिटो छरितो रूपमा सूचिकृत धितोपत्रको कारोबार गर्न एशियाली विकास बैंकको सहयोगमा संचालित CFG Project अन्तर्गत कारोबारलाई कम्प्युटरकृत गरिएको हो । धितोपत्र कारोबार पश्चातका सेवाहरु (Post Trading Services) राफसाफ तथा फल्ट्र्युटलाई कम्प्युटरकृत गर्ने कार्य सम्पन्न भएपछि स्टक एक्सचेञ्ज पूर्णरूपमा स्वचालित बजारमा परिणत हुनेछ ।

दोश्रो बजार कारोवार समिक्षा

आ.व. २०६३/६४ को पाँच महिनामा कूल कारोवार रु.२ अरब ६१ करोड वरावरको ५२ लाख ८९ हजार ७ सय ८ कित्ता १०५ वटा सूचिकृत कम्पनीहरुको शेयर कारोवार भएकोमा चालु आ.व. २०६४/६५ को सोही अवधिमा रु. ८ अरब ८३ करोड वरावरको १ करोड १४ लाख ४२ हजार ५ सय ७४ कित्ता ११५ वटा सूचिकृत कम्पनीहरुको शेयर

कारोबार भएको छ । यसरी समिक्षा अवधिमा कूल रकम तर्फ ३.१४ गुणाले वृद्धि भएको देखिन्छ भने शेयर संख्या तर्फ २.१६ गुणाले वृद्धि हुन गएको छ ।

१. संस्थागत सुधार :

कुनै पनि संगठित संस्थाको उत्पादकत्व तथा गतिशिलतालाई दक्ष जनशक्तिले योगदान गर्ने भएको हुँदा आ.व. २०६३/६४ मा लामो समय देखि कार्यरत २० जना कर्माचारीहरूलाई अवकास दिई खुल्ला बजारवाट थप १४ जना दक्ष जनशक्ति भित्र्याई संस्थागत सुधारको थालनि गरिएको छ ।

आधुनिकीकरणकै सिलसिलामा यस बजारका १० सदस्य दलालले Wide Area Network (WAN) मार्फत आ-आफ्नै कार्यालयबाट खरीद तथा विक्री आदेश प्रविष्टि कार्य शुरु गरेका छन् । साथै WAN मा जान बाँकी सदस्य दलालहरूलाई निकट भविष्यमा आवश्यक पूर्वाधार तैयार गर्न लगाई यसै पद्धतिलाई अवलम्बन गर्न लगाईने छ ।

विनिमय बजारमा हुने कारोबारमा सूचनाले प्रत्यक्ष प्रभाव पार्ने हुँदा धितोपत्रको दोश्रो बजारको कारोबारलाई Trading of Information पनि भनिन्छ । यस परिप्रेक्षमा पूँजी बजार कारोबारमा सूचना प्रवाहले ओगट्ने महत्वपूर्ण स्थानलाई दृष्टिगत गरी परिमार्जित वेभसाईट www.nepalstock.com मार्फत Real Time Information प्रवाह गर्दै आइरहेको छ । यसबाट लगानीकर्ता तथा शेयर कारोबारमा चासो राख्ने सबैले Trading Floor का गतिविधिहरू- शेयर कारोबार, शेयर मूल्य उतार-चढाव तथा बजार मूल्यमा प्रभाव पार्ने संगठित संस्थाका निर्णयहरू र अन्य सूचनाहरू कुनै Time Gap नगरिकन आम लगानीकर्ताहरूलाई उपलब्ध गराउदै आएको छ । यसले लगानीकर्ताहरूलाई लगानी सम्बन्धी निर्णय गर्न (Invest Decision) गर्न सहज वातावरणको श्रृजना भएको छ ।

लगानीकर्ताको सुविधालाई ध्यानमा राखी कारोबार समय १ घण्टा बढाएर ३ घण्टा पुर्याइएको छ । यस लि. को स्थापनाकाल देखि दैनिक २ घण्टा कारोबार हुँदै आएको थियो । लगानीकर्ताहरूको बजारप्रतिको आकर्षण तथा लगानी सम्बन्धी उत्साहका साथै कम्प्युटरकृत स्वचालित कारोबार लागू भएपछि बढेको कारोबारको परिमाण तथा चापलाई दृष्टिगत गरी समय थप गरिएको हो । यसबाट स-साना लगानीकर्ताहरू लाभान्वित भएका छन् भने सदस्य दलालहरूको सेवा प्रवाहमा पनि सुधार आएको छ ।

२. नीतिगत सुधार

चालु आ.व. मा सरकारले धितोपत्र बोर्ड सम्बन्धी नियमावली, २०६४, धितोपत्र बजार संचालन नियमावली, २०६४ तथा धितोपत्र व्यवसायी (धितोपत्र दलाल, धितोपत्र व्यापारी तथा बजार निर्माता) नियमावली, २०६४ जारी गरेको छ । सर्वसाधारण लगानीकर्ताहरूको हित संरक्षण र पूँजी बजारको विकासमा यी नियमावलीले

महत्वपूर्ण योगदान गर्ने अपेक्षा गरिएको छ । उपर्युक्त नियमवालीहरु जारी भएपछि खासगरी लगानीकर्तालाई लगानीको लागत घट्ने, धितोपत्र बोर्ड वित्तीय रुपमा आत्म निर्भर संस्थाका रुपमा विकसीत हुने तथा बजार सम्बद्ध व्यवसायी थप स्पष्टताका साथ कारोबार संचालन गर्न सक्षम भएका छन् ।

विनिमय बजारको स्थायित्वमा सकारात्मक प्रभाव पर्ने समयानुकुल कदम चाल्दै आएको सर्वविदितै छ । यसै क्रममा सम्पूर्ण कारोबार स्थगन गर्न सकिने व्यवस्था पनि चालु आ.व.मा लागू गरिएको छ । कारोबार मापन गर्ने समग्र नेप्से परिसूचक निर्धारित अंक वा प्रतिशत भन्दा बढीले तलमाथि भएमा निर्धारित समयका लागि सम्पूर्ण बजार कारोबार स्थगन गर्ने परिपाटी शुरू गरिएको हो जुन वास्तवमा भन्ने हो भने अन्य मुलुकका बजारहरुले पनि Investors' Friendly को रुपमा यसलाई लिएका छन् । कारोबार भएको दिनलाई T + 0 मानेर खरीदकर्ताले विक्रीकर्ताको हितलाई ध्यानमा राखी T + 1 मा सदस्य दलालमार्फत रकम जम्मा गर्नुपर्ने र विक्रेताले T+2 मा शेयर प्रमाणपत्र बुझाईसक्नु पर्ने व्यवस्थालाई कडाईका साथ लागू गरिएको छ । यसबाट बजार गतिशिल हुनुका साथै सुशासन कायम रही सम्पूर्ण लगानीकर्ताहरुको हित संरक्षण हुनेमा स्टक एक्सचेञ्ज विश्वस्त छ ।

बढ्दो कारोबारलाई दृष्टिगत गरी शेयर कारोबारमा व्यवसायीकता अभिवृद्धि गर्न शेयर दलालहरुको संख्या बढाउनु आवश्यक महशूस भएकोले विनिमय बजारले दलाल संख्या थप गर्न आवश्यक प्रकृया अघि बढाएको छ । हाल यसका लागि दरखास्त आव्हान गरिएकोमा कूल ३३४ दरखास्त प्राप्त भई प्रशोधन कार्य भइरहेको र अन्तिम छनौट परीक्षा संचालनका लागि आवश्यक कार्यहरु भैरहेको छ । उपर्युक्त प्रकृयाबाट दलाल संख्या वृद्धि भए पश्चात सर्वसाधारणले सदस्य दलालहरुबाट पर्याप्त सेवा प्राप्त गर्नसक्ने देखिन्छ ।

पूँजी बजार विकासको प्रारम्भिक चरणमा भएकोले लगानीकर्तालाई सु-सूचित र सचेत बनाउने कार्यलाई पनि यस बजारको प्राथमिक दायित्वभित्रै राखेको छ । उक्त दायित्व पूरा गर्न विभिन्न कार्यक्रम संचालन गर्ने योजना रहेको छ । यस सन्दर्भमा कम्प्यूटरकृत स्वचालित कारोबार सम्बन्धी आधा दिनको लगानीकर्ता सचेतता (Investor Awareness Program) कार्यक्रम संचालन भैसकेको छ । उक्त कार्यक्रममा आम लगानीकर्ता, सञ्चारकर्मी तथा विज्ञहरुको उत्साहजनक सहभागिता थियो । यस्तो कार्यक्रम नियमित तथा व्यवस्थित रुपमा संचालन गर्न विज्ञहरुको सूची तयार पारिएको छ ।

माथि उल्लेखित बाहेक धितोपत्र बजारको विकासका लागि तत्काल गर्नुपर्ने कार्यहरु निम्नानुसार रहेको छ :

विभिन्न कारणले दोश्रो बजारमा सूचिकृत हुन नसक्ने र खारेजीमा परेका कम्पनीहरुको शेयर खरीद विक्रीका लागि OTC Market (Over The Counter Market) को व्यवस्था गर्ने तथा हकप्रद शेयर हस्तान्तरण (Right Share Renounce) सन्दर्भमा आवश्यक विनियमावली तथा कारोबार प्रकृया तयार गरी स्वीकृतिका लागि नियमन निकाय नेपाल धितोपत्र बोर्डमा पेश गरिएको छ ।

पूँजी बजारमा वैदेशिक संस्थागत लगानी (Foreign Institutional Investor) लाई आकर्षित गर्न नीतिगत तथा कानूनी आधार निर्माण आवश्यक भैसकेको छ र पहिलो चरणमा गैर-आवासीय नेपालीहरु (NRN) लाई पूँजी बजारमा लगानी गर्न अनुकूल वातावरण निर्माण गर्नुपर्ने र अर्को चरणमा वैदेशिक संस्थागत लगानीकर्ताहरुको लागि आवश्यक पूर्वाधारहरु तयार गर्नु पर्ने छ ।

जारी मिति २०६४/९/२९